

Diller O'nu Söyler: 'Alî Çâvîş'in Üç Dilde Esmâ-i Hüsnâ'sı

Aysun Çelik^{a,b}, Gamze Gizem Avcıoğlu^c Toka İbrahim Mohamed Aboelezz^d

Özet

Klasik Türk edebiyatında Allah'a duyulan sevgi ve bağlılık; tevhîd, ilâhî, münâcât, esmâ-i hüsnâ gibi edebî türlerle ifade edilmiştir. Kur'ân-ı Kerîm'deki dört ayete atfen Allah'ın isimlerinin zarif bir ifadesi olarak "esmâ-i hüsnâ", kültür ve edebiyatımızda pek çok örneği, şerhi ve havassı bulunan bir türdür. Çalışmamız esnasında; 60 Arapça, 9 Farsça, 51 Türkçe olmak üzere 120 adet esmâ-i hüsnâ metni tespit edebildik. Ancak on dört asır boyunca, çeşitli dillerde kaleme alınmış, daha fazla sayıda esmâ-i hüsnâ metninin bulunması muhtemel ve tabiidir. Bu makalede, Alî Çâvîş tarafından Arapça, Farsça ve Türkçe olmak üzere üç dilde yazılan üç esmâ-i hüsnâ manzumesi tanıtılmış; Arapça ve Farsça esmâ-i hüsnâlar Türkçeye çevrilmiş, Türkçe esmâ-i hüsnâ metni ise Arap alfabesinden transkripsiyonlu olarak Latin harflerine aktarılmıştır. Üç dilde Allah'a yakaran Alî Çâvîş, eserini affına bir vesile kılmak isterken üç dilde esmâ-i hüsnâ yazmak suretiyle de bu türün özgün bir örneğini ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler

Alî Çâvîş
Esmâ-i Hüsnâ
Allah
En Güzel İsimler

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 02.01.2020
Kabul Tarihi: 12.10.2020
Doi: 10.18026/cbayarsos.669195

Languages Say God: 'Ali Cavis's Esmâ-i Husna In Three Languages

Abstract

Love and commitment to God in classical Turkish literature; it is expressed in literary genres such as tevhid, divine, münacat, esmâ-i hüsnâ. As an elegant expression of Allah's remembrance, referring to the four verses of the Quran, "esmâ-i hüsnâ" is a species with many examples, commentaries and havass in our culture and literature. During our study; we were able to identify 120 texts of esmâ-i hüsnâ; 60 Arabic, 9 Persian, 51 Turkish. However, it is possible and natural that there are more esmâ-i hüsnâ texts written in various languages for fourteen centuries.

In this article; three esmâ-i hüsnâ verses written by Ali Cavis in Arabic, Persian and Turkish were introduced, Arabic and Persian esmâ-i hüsnâs were translated into Turkish and Turkish esmâ-i hüsnâ was translated into Turkish with the alphabet of transcription. While pleading to Allah in three languages, Ali Cavis made an occasion for his forgiveness and revealed a unique example of this species by writing esmâ-i hüsnâ in three languages.

Keywords

Ali Cavis
Esmâ-i Hüsnâ
God
Top Names

About Article

Received: 02.01.2020
Accepted: 12.10.2020
Doi: 10.18026/cbayarsos.669195

^a İletişim Yazarı: aysuncelik@hacettepe.edu.tr

^b Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, <http://orcid.org/0000-0002-4734-1676>.

^c Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, <http://orcid.org/0000-0003-0020-5383>.

^d Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, <http://orcid.org/0000-0002-7822-3365>.

Giriş**

“En güzel isimler Allah'ındır. O halde O'na, o güzel isimlerle dua edin.” (A'râf 7/180) ayeti mucibince ve “Kim bu isimleri ezberlerse/kavrarsa cennete girer.” (Yılmaz 2013: 267) hadisinin müjdesiyle; gönül ehli ve kalem erbabı olan zevat, en güzel sıfatları Allah'ı anmak yolunda sarf etmişlerdir. Bu emri ve muştuyu özümseyen, Allah'ın isimlerini her hâl ve kârda duyumsayan klasik Türk edebiyatı edipleri de “esmâ-i hüsnâ” adıyla bu edebî türün sayısız örneğini vermişlerdir.

“İsimler” manasındaki “esmâ” ile “en güzel” anlamındaki “hüsnâ” kelimelerinin oluşturduğu tamlama; Arapçada “el-esmâü'l-hüsnâ”, Farsçada “esmâ-i hüsnâ” terkihiyle ifade edilmektedir. “Esmâ-i hüsnâ”, Allah'a nispet edilen adları ve O'nun sıfatlarını temsil etmektedir. “Esmâü'l-hüsnâ” tamlaması, Kur'ân-ı Kerîm'de şu dört ayette geçmektedir:

1. **En güzel isimler (el-esmâü'l-hüsnâ) Allah'ındır.** O hâlde O'na o güzel isimlerle dua edin. Onun isimleri hakkında eğri yola gidenleri bırakın. Onlar yapmakta olduklarının cezasına çarptırılacaklardır. (A'râf 7/180)
2. De ki: İster Allah deyin, ister Rahman deyin. Hangisini deseniz olur. **Çünkü en güzel isimler O'na hastır.** Namazında yüksek sesle okuma; onda sesini fazla da kısma; ikisinin arası bir yol tut. (İsrâ 17/110)
3. Allah, kendisinden başka ilâh olmayandır. **En güzel isimler O'na mahsustur.** (Tâhâ 20/8)
4. O, yaratan, var eden, şekil veren Allah'tır. **En güzel isimler O'nundur.** Göklerde ve yerde olanlar O'nun şânını yüceltmektedirler. O, galiptir, hikmet sahibidir. (Haşr 59/24)

Bu dört ayette açıkça ifade edilen “esmâü'l-hüsnâ” ifadesinin yanı sıra; Kur'ân'da 100'den fazla esmâ-i şerîf olup, hadislerle bu sayı daha da artmaktadır (Topaloğlu 2012: 404).

Buhârî, Tirmizî, Müslim ve İbn Mâce'nin Ebû Hureyre'den naklettiği hadis-i şerife göre; “Allah Te'ala hazretlerinin doksan dokuz ismi vardır, yüzden bir eksiktir. O, tektir, teki sever. Kim bu isimleri ezberlerse cennete girer. Onlar şunlardır: Allah, el-Vâhid, es-Samed, el-Evvel, el-Âhir, ez-Zâhir, el-Bâtın, el-Hâlık, el-Bâri', el-Musavvir, el-Melik, el-Hakk, es-Selâm, el-Mü'min, el-Müheymin, el-'Azîz, el-Cebbâr, el-Mütekebbir, er-Rahmân, er-Rahîm, el-Latîf, el-Habîr, es-Semî', el-Basîr, el-'Âlîm, el-'Azîm, el-Bârr, el-Müte'âl, el-Celîl, el-Cemîl, el-Hayy, el-Kayyûm, el-Kâdir, el-Kâhir, el-'Aliyyu, el-Hakîm, el-Karîb, el-Mucîb, el-Ganiyyu, el-Vehhâb, el-Vedûd, eş-Şekûr, el-Mâcid, el-Vâcid, el-Vâlî, er-Reşîd, el-'Afuvvu, el-Gafûr, el-Halîm, el-Kerîm, et-Tevvâb, er-Rabb, el-Mecîd, el-Veliyyu, eş-Şehîd, el-Mübîn, el-Bürhân, er-Ra'ûf, er-Rahîm, el-Mübdi'u, el-Mu'îd, el-Bâ'is, el-Vâris, el-Kaviyyu, eş-Şedîdu, ed-Dârru, en-Nâfi'u, el-Bâkî, el-Vâkî, el-Hâfid, er-Râfi', el-Kâbid, el-Bâsit, el-Mu'izzu, el-Müzillü, el-Muksit, er-Rezzâk, Zü'l-kuvve, el-Metîn, el-Kâ'im, ed-Dâ'im, el-Hâfız, el-Vekîl, el-Fâtır, es-Samî', el-Mu'tî, el-Muhyî, el-Mümît, el-Mâni', el-Câmi', el-Hâdî, el-Kâfi, el-Ebed, el-'Âlim, es-Sâdik, en-Nûr, el-Münîr, et-Tâmm, el-Kadîm, el-Vitru, el-Ahadu, es-Samedu, ellezî lem yelid velem yûled ve lem yekün lehu küfüven ahad.” (Canan 17/524).

** Bu bölüm, Dr. Öğr. Üyesi Aysun Çelik tarafından hazırlanmıştır.

Bazı âlimlere göre ise, Allah'ın 1000 adı olup 300'ü Tevrat'ta, 300'ü Zebur'da, 300'ü İncil'de, 99'u Kur'ân-ı Kerîm'de geçmektedir. Bininci isim ise en büyük ve en etkili isim olup halk tarafından gizlenen fakat peygamberler ve erenler tarafından bilinen ism-i a'zam'dır (Şahin 2001: 52; Pala 2004: 239).

Allah'ın isimlerinden bazılarının belli zamanlarda belirli sayılarda zikri hâlinde hastalık, musibet, dilek gibi konularda faydası olacağı inancı; esmâ-i hüsnânın "havass"ı kavramını gündeme getirmiştir. Hâss kelimesinin çoğulu olan havâss, "Bir âdeme veya bir şeye mahsus ve mu'ayyen olup umuma şümûlü olmayan, hususî, mahsûs" (Şemseddin Sâmî 1317: 567) demektir. Terim olarak ise "Kur'ân ayetlerinin, yüzük taşlarının, gün içindeki saatlerin, bazı duaların, Allah'ın isimlerinin özelliklerini taşıdığına, bunları belirli şartlarla, belirli miktarda okuyan yahut herhangi bir tarzda, belirli saatlerde yazan kişinin dileğini elde edeceğine inanılması..." (Cebecioğlu 2005: 257) manasına gelmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi esmâ-i hüsnânın havassı; her isme münhasır bir zamanda ve sayıda okunmak kaydıyla, dilek ve isteklerde, hastalık tedavilerinde, manevi işlerde, hatta büyülerde dahi kullanılmıştır.

Kültürümüzde esmâ-i hüsnâ, Allah'a duyulan saygının ve muhabbetin bir ifadesi olmakla birlikte; O'nu anmak için bir zikir, O'nu anlamak için bir yol, duaların kabulü için bir referans, sevaba ve affa vesile, hastalıklara şifa, dertlilere deva, gönle huzur, ömre sürür, şahsiyet için izzet, sırrını bilenler için meziyet ve dilde ahenkli bir lezzet olarak telakki edilmiştir. Edebiyatımızda ise Allah'ı gönül yoluyla keşfetmek, kelam ile tanımak, kalem ile tanıtmak ve nihayet rıza-yı İlahî'yi kazanmak için bir vesile olarak düşünülmüştür. Dolayısıyla Arap, Fars ve Türk edebiyatında esmâ-i hüsnâ, edebî bir tür olarak hususi bir yer edinmiştir.

Aşağıda alfabetik olarak sunduğumuz listedeⁱ -tespit edebildiğimiz- Arapça, Farsça, Türkçe mensur ve manzum esmâ-i hüsnâ metinlerinin varlığı, bu türün İslam dünyasındaki ehemmiyetini ve İslam edebiyatlarındaki yerini göstermesi bakımından kayda değerdir.

1. Arapça

a. Arapça Mensur Esmâ-i Hüsnâlar

1. Abdullâh b.Ömer el-Beyzâvî, *Şerhu'l-Esmâi'l-Hüsnâ*
2. Abdullâh Bin Sâlih El-Gusn, *Esmâü'llâhi'l-Hüsnâ*
3. Ahmed El-Sâvî El-Mâlikî, *Şerh Manzûmetü Esmâ'i'llahi'l-Hüsnâ*
4. Ahmed Eş-Şarbasî, *Mevsû'at Lehu El-Esmâ'i'l-Hüsnâ*
5. Akîl Hüseyin, *Mevsû'et Esmâ'i'llâhi'l-Hüsnâ*
6. Ali b. Şihâbüddîn el-Hemedânî, *Şerhu'l-Esmâi'llâhi'l-Hüsnâ (Hakâyıku'l-Esmâ)*
7. Aliyyü'l-Kârî Nûrüddîn Ali b. Sultân Muhammed el-Herevî, *Er-Rütbetü'l-Ulyâ fi Şerhi'l-Esmâi'l-Hüsnâ*
8. Ebû Bekr Ahmed Bin El-Hüseyin bin Alî Beyhakî, *Kitâbu Esmâi'llâhi ve's-Sıfât*
9. Ebu Hâmid Muhammed b. Muhammed El-Gazâlî, *El-Maksadu'l-Esnâ fi Şerhi'l-Esmâ'i'l-Hüsnâ*
10. Ebu'l-Kâsım Abdülkerîm b. Hüseyin el-Kuşeyrî, *Şerhu'l-Esmâi'l-Hüsnâ*

11. El-Îmâm Şemseddîn Ebû 'Abdullâh Muhammed İbn Ahmed El-Ensârî El-Kurtubî, *El-Esnâ fî Şerhi Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ ve Sıfâtihâ*
12. Fahrüddîn Muhammed b. Ömer er-Râzî, *Şerhu'l-Esmâ'l-Hüsnâ*
13. Higâzî b. Muhammed El-Şîh, *El-Ma'ânî El-Kubrâ Fî Şerhi'l-Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ*
14. İbn Berrecân Ebu'l-Hakem Abdüsselâm b. Abdurrahmân b. Muhammed el-İşbilî-el-Endelûsî, *Şerhu'l-Esmâ'l-Hüsnâ*
15. İmâm Şemseddîn Ebû Abdullah Muhammed Ed-Dımuşkî, *Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ*
16. Kemâleddîn El-Mellâh ve Hasen Abdulhâdî, *Dendene fî Rihâb Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ*
17. Mâcid bin Abdullâh Abdülcebbâr, *El-Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ*
18. Muhammed Bekr İsmâil, *Esmâ'ü'llâhi'l-Hüsnâ Âsârühâ ve Asrâruhâ*
19. Muhammed Mutevellî Eş-şarâvî, *Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ*
20. Ömer Süleymân El-Eşkar, *Şerh İbn El-Kayyim Li-Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ*
21. Said Bin Alî El-Kahtânî, *Şerh Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ*
22. Sadrüddîn Muhammed b. İshâk el-Konavî, *Şerhu'l-Esmâ'l-Hüsnâ*
23. Seyyid Şerîf Ali b. Muhammed el-Cürcânî, *Şerhu'l-Esmâ'l-Hüsnâ*
24. Şeyh İmâm Süleymân et-Tilemsânî, *Şerhu'l-Esmâ'l-Hüsnâ*
25. Şihâbeddîn Et-Tebrîzî, *Havâs Menâfi'i Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ*
26. Taha Abdül-Rauf Sa'd, *Şerh Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ Li'r-Râzî*
27. Ubeydullâh b. Muhammed es-Semerkindî, *Şerhu'l-Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ*
28. Vahîd bin Abdüsselâm, *El-Ma'ânî Al-Îmâniyye Fî Şerh El-Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ Er-Rabbâniyye*
29. Yûsuf El-Meraşî, *Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ*

b. Arapça Manzum Esmâ-i Hüsnâlar

1. Abdülganî bin İsmail bin Ahmed en-Nablûsî, *Nazmu Esmâ'illâh El-Hüsnâ*
2. Abdülkâdir El-Geylânî, *El-Esmâ'ü'l-Hüsnâ*
3. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed ed-Derdîr el-Adevî, *Manzûmatü Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ*
4. Ahmed b. Süleymân el-Evrâdî, *Manzûmatü Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ*
5. Ahmed b. Süleymân en-Nakşibendî, *Şerhu Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ*
6. Ahmed Harbiyye, *Manzumetü Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ*
7. Alî Çâvîş b. Mîr Alî el-Bağdâdî Babacânî, *El-Cevâru'l-Hüsnâ Fi'l-İstiğâsati Bi-Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ*
8. Bahâüddin Ömer bin Âsım, *Nazmü'l-Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ*
9. Ebû Abdullah Eş-Şibâtî, *'Akâ'idü'l-Tevhîd*
10. Ebû Hureybe, *Münâcât*
11. Ebû İmrân El-Fâsî, *Münâcât*
12. Ebû Müslim El-Belhânî, *El-Ma'rac El-Esnâ fî-Nazm-ı Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ*
13. El-Beyyûmî'nin Öğrencileri, *Manzûmetü Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ*
14. El-Mîrganî, *Münâcât*
15. Es-Sayyâdî, *Münâcât*
16. Es-Siddîkî, *Münâcât*

-
17. Handânî, *Kasîdetü'l-Esmâi'l-Hüsnâ*
 18. Hasan El-' Alamî, *Kasîde-i Esmâ'i'l-Hüsnâ*
 19. Haşmet Efendi, *Manzûme-i Ta'rîfâtü'l-Esmâ'i'l-Hüsnâ*
 20. İbrahim Muhammed Halil, *El-Fethü'l-Esnâ fî-Nazmı Esmâ'i'llâhi'l-Hüsnâ*
 21. Muhammed Abdullah El-Kûlî, *Dîvân-ı Esmâ'i'llâhi'l-Hüsnâ*
 22. Muhammed Ez-Zugbî Et-Tırâblusî Eş-Şâmî, *Manzûmetü Esmâ'i'llâh*
 23. Muhammed Hassân El-Marâgî, *Et-Teveessül bi-Esmâ'i'llâhi'l-Hüsnâ*
 24. Muhammed Raşid, *Manzûme fî't-Teveessül bi-Esmâ'i'llâhi'l-Hüsnâ*
 25. Muhyiddîn bin 'Arabî, *Kasîde-i Esmâ-illâhi'l-Hüsnâ*
 26. Mustafâ el-Bekrî, *Manzûmatü Esmâ'i'llâhi'l-Hüsnâ*
 27. Sa'd El-Yemânî, *Kasîdetü'l-Behceti'l-Hüsnâ fî-Nazmı Esmâ'i'llah El-Hüsnâ*
 28. Sa'd-ı Bâz, *Manzûmatü Esmâ'i'llâhi'l-Hüsnâ*
 29. Süleyman Hakkı İbn Muhammed El-Henefî, *Risâle fî'd-Davat ve Münâcât bi'l-Esmâ'i'l-Hüsnâ*
 30. Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed ed-Dimyâtî ed-Deyrûtî, *Manzûmatü-Esmâ'i'llâhi'l-Hüsnâ*
 31. Zeynüddîn Abdürrahîm b. Hüseyin eş-Şafî' el-İrâkî, *Kasîdetü'l-Esmâi'l-Hüsnâ*

2. Farsça

a. Farsça Mensur Esmâ-i Hüsnâlar

1. Çarhî Yakub b.Osman, *Şerhu'l-Esmâü'l-Hüsnâ*
2. Muhammed b. Halil (Müstensih), *Mu'amma-yı Câmî (Risâle-i Mu'amma-yı Nefise)*
3. Müellifi Belirsiz, *Şerhu'l-Esmâü'l-Hüsnâ*
4. Müellifi Belirsiz, *Şerhu'l-Esmâü'l-Hüsnâ*

b. Farsça Manzum Esmâ-i Hüsnâlar

1. Alî Çavîş b. Mîr Alî el-Bağdâdî Babacânî, *Velehu Sâmihu'llâhi İstiğâse Bi'l-Lugati'l-Fârisiyye*
2. Ali Geylânî, *Münâcât der Esmâü'l-Hüsnâ*
3. Hüseyin b. Muhammed el-Hüseyinî eş-Şîrâzî, *Şerhu'l-Esmâi'l-Hüsnâ*
4. Nasrullah Rızâyî-i Şîrâzî, *Esmâü'l-Hüsnâ*
5. Seyyid Abdülkâdir Belhî, *Esrâr-ı Tevhîd*

3. Türkçe

a. Türkçe Mensur Esmâ-i Hüsnâlar

1. Abdullâh-ı Simâvî (Şeyh-i İlâhî), *Şerhu'l-Esmâi'l-Hüsnâ*
2. Abdurrahman Sâmi, *Vesiletü'l-Kübrâ Şerh-i Esrâr-i Esmâi'l-Hüsnâ*
3. Abdülmecîd b. Nasuh Tosyevî, *Matlabü'l-Ala*

4. Ahmet Ziyaettin Sulu, *Esmâ'ül-Hüsnâ Tasavvufi Şerhi*
5. Ali Osman Tatlısu, *Esmâü'l-Hüsnâ Şerhi*
6. Ali Salahaddin Yiğitoğlu, *Şerhü'l-Esmâ'i'l-Hüsnâ*
7. Arif Pamuk, *Esmâ-i Hüsnâ Şerhi (Havas ve Esrarı)*
8. Ayhan Yalçın, *Esmâü'l Hüsnâ*
9. Ebû Abdullâh Muhammed b. Yûsuf es-Senûsî, *Risâle fi İzâh Cümleti Muhtasar fi-Şerhi Esmâ'i'l-Hüsnâ*
10. Ebû Muhammed Alî el-Hibrî Kızılhisârî, *Şifâ-i Ebdanü'l-Marza fi Sirri Menafî'l-Kur'ân ve'l-Esmâ'i'l-Hüsnâ*
11. Ebu's-Suûd el-Îmâdî, *Duâ-nâme-i Ebu's-Suûd*
12. Hasan Gümüş, *Esmâül Hüsnâ ve Sırları: Allah (c.c)'ın Güzel İsimleri*
13. İzzettin Cemel, *Ayet ve Hadislerle El-Esmâü'l-Hüsnâ*
14. Lamiû Çelebi, *Şerh-i Muammeyât Alâ Esmâ-i Hüsnâ*
15. M. İhsan Oğuz, *Şerhu Risâle- Esmâü'l-Hüsnâ*
16. Mahmûd Efendi, *Muhtasar-ı Havas-ı Esmâ-i Hüsnâ*
17. Mehmed İbrahim, *Şerh-i Esmâü'l-hüsnâ*
18. Mehmet Hamdi Erdem, *Esmâü'l-Hüsnâ (Tanrının Güzel İsimleri Şerhi)*
19. Metin Yurdagür, *Allah'ın Sıfatları-Esmâü'l-Hüsnâ*
20. Muhammed İbrâhîm, *Şerhu'l-Esmâ'i'l-Hüsnâ,*
21. Mustafa İslâmoğlu, *Kur'ân'a Göre Esmâ-i Hüsnâ*
22. Mustafa Necati Bursalı, *Ayet ve Hadislerle Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*
23. Niyâzî Mısrî Mehmed b. Alî Malâtî, *Şerh-i Esmâ'ü'l-Hüsnâ*
24. Nurettin Uzunoğlu, *Allah'ın 99 Sıfatı Esmâü'l-Hüsnâ Açıklaması*
25. Ömer Faruk Hilmi, *Esmâ-i Hüsnâ Manaları, Havâs ve Esrârı Dua ve Zikirleri*
26. Ramazan Altıntaş, *Esmâü'l-Hüsnâ*
27. Rauf Pehlivan, *Yüce Allah'ın Güzel İsimleri Esmâ'ül Hüsnâ*
28. Sadreddin Konevî, *Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*
29. Selim Arık, *Laleler ve Güller: Esmâ-i Hüsnâ ile 99 Ehadis-i Büşra*
30. Sinân Paşa, *Tazarrunâme*
31. Süleyman Bosnalı, *En Güzel İsimler O'nu (celle celaluhu) Anlatıyor- Esmâ-i Hüsnâ Tecellileri, Sırları*
32. Şeyh Şa'bân-ı Velî, *Vird-i Settâr ve Tercümesi*
33. Yahyâ Gözeli, *Şerhü Esmâ'i'l-Hüsnâ*

b. Türkçe Manzum Esmâ-i Hüsnâlar

1. Ahmet Şâkir Efendi, *Ravz-ı Verd (Manzûm Esmâ-i Hüsnâ Şerhi)*
2. Alî Çâvîş b. Mîr Alî el-Bağdâdî Babacânî, *Velehu Sâmihu'llâhi İstiğâse Bi-Esmâ'i'llâhi'l-Hüsnâ Bi'l-Lugati't-Türkiyye*
3. Âlim Yıldız, *Hû Manzûm Esmâü'l-Hüsnâ*
4. Bıçakçı-zâde İsmâîl Hakkı b. Osman, *Esmâü'l-Hüsnâ'nın Nazmen Tefsîri*
5. Dervîş Subhî Mehmed Burusavî, *Mukaddime-i Der-iktizâ-i Şerh u Nazmü'l-Esmâ'i'l-Hüsnâ*

-
6. Enver Tuncalp, *Allah'ın Güzel İsimleri (Esmâü'l-Hüsnâ)*
 7. Fezâyî, *Çihil-nâm-ı Manzûm Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ*
 8. Hâkim Seyyid Mehmed Efendi, *Manzûm Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ*
 9. Hamdî Efendi, *Manzûm Münâcât ve Arz-ı Hâcât ve Esmâ-i Hüsnâ Şerhi*
 10. Hüseyin b. Ahmed-i Sirozî, *Esmâ-i İlâhî Kasîdesi*
 11. İbn İsâ İlyas b.Mecdüddin İsâ Saruhânî, *Şerhu Esmâi'l-Hüsnâ*
 12. İbn İsâ Rüstem, *Şerh-i Esmâ'i'l-Hüsnâ*
 13. İsmâîl Sadık Kemâl b.Muhammed Vecihî Paşa, *Âsâr-ı Kemâl (Şerhu'l-Esmâi'l-Hüsnâ)*
 14. Mehmet Topkaya, *Esmâü'l-Hüsnâ*
 15. Nahîfî, *Manzûm Esmâü'l-Hüsnâ*
 16. Şeyhoğlu Mustafa, *Manzûm Havâss-ı Esmâ'i'l-Hüsnâ*
 17. Trabzonlu İbrâhîm Cûdî, *El-Kenzü'l-Esnâ fî-Şerhi'l-Esmâ'il-Hüsnâ*
 18. Veli Recâi Velibeyoğlu, *Esmâü'l-Hüsnâ (En Güzel İsimler)*

Görüldüğü üzere İslam milletlerinde esmâ-i hüsnâ, rağbet edilen dinî ve edebî bir tür olmuş; üç dilde de pek çok esmâ-i hüsnâ kaleme alınmıştır. Tespit ettiğimiz bu eserlerin dışında, daha pek çok esmâ-i hüsnâ metni bulunması kuvvetle muhtemeldir.

Elimizde bulunan ve “Alî Çâvîş bin Mîr ‘Alî el-Bağdâdî” künyeli bir kimseye ait olan eser ise müellifin hem Arapça hem Farsça hem de Türkçe olmak üzere üç dilde kaleme aldığı üç esmâ-i hüsnâ manzumesinden oluşmaktadır. Aşağıda öncelikle üç dildeki manzumeler tanıtılmış, ardından Arapça ile Farsça manzumelerin Arap harfli metinleri ile birlikte manaları verilmiş, Türkçe manzume ise transkripsiyonlu olarak Latin alfabesine aktarılmıştır.

A. Alî Çâvîş bin Mîr ‘Alî el-Bağdâdî

Üç manzumenin de müellifi olan ‘Alî Çâvîş hakkında biyografik kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Sadece Arapça manzumenin başlığında, yine Arapça olarak bu manzumeyi kaleme alan kişinin “Allah’ın fakiri ‘Alî Çâvîş bin Mîr ‘Alî El-Bağdâdî” olduğu, Mısır’da “Babacânî” olarak tanındığı, Bercevân sokağında, el-Mezheriye tarafında yaşadığı yazılıdır.

Arapça, Farsça ve Türkçe esmâ-i hüsnâ yazarak bunu duasının kabulüne bir vesile kılmak isteyen müellif, ayrıca bu dillerde şiir söyleyebilecek hâkimiyetinin olduğunu göstermektedir.

-Elimizdeki metinler şayet müellif hattıysa- üç esmâ-i hüsnânın da yazılış tarihi 1649-1650 tarihlerini gösterdiğinden Alî Çâvîş’in 17. asırda yaşadığını söyleyebiliriz. Ancak Arapça esmâ-i hüsnânın olduğu bölümün; ‘Allah’ın Güzel Yıldızlara Benzeyen Güzel İsimleriyle Niyaz’ manzumesinin yazarı; Mısır’da “Babacânî” olarak tanınan, Bercevân sokağında, el-Mezheriye tarafında yaşayan, Allah’ın fakiri ‘Alî Çâvîş bin Mîr ‘Alî El-Bağdâdî’dir. Yaratılmışların en hayırlısı olan Hz. Peygamber’in şefaatiyle Allah affetsin, âmin şeklinde bir başlıkla başlaması manzumeyi tanıtmaya ihtiyaç duyan bir müstensihin açıklamasına benzemektedir. Ayrıca Farsça ve Türkçe manzumelere; “Bu da onundur, Allah onu affetsin.” dilekleriyle başlanması elimizdeki nüshanın müelliften başka biri tarafından isitinsah edildiğini göstermektedir.

B. El-Cevâru'l-Hüsnâ Fi'l-İstigâsati Bi-Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ

"El-Cevâru'l-Hüsnâ Fi'l-İstigâsati Bi-Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ" başlığını taşıyan metin, sırasıyla; Arapça, Farsça ve Türkçe kaleme alınan üç adet esmâ-i hüsnâ manzumesinden müteşekkildir.

1. Arapça Esmâ-i Hüsnâ

Arapça esmâ-i hüsnâ, "kaside" nazım şekli ile kaleme alınmıştır. Manzumenin başlığı; "El-Cevâru'l-Hüsnâ Fi'l-İstigâsati Bi-Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ" olup "Allah'ın güzel yıldızlara benzeyen güzel isimleriyle niyaz" manasındadır.

Arapça manzume, "Besmele"den sonra ilk beyitte Allah'a hamd ile başlamış, ikinci beyitte ise Hz. Muhammed (a.s.)'e salavat ile devam etmiştir. Devamında Allah'ın isimlerinin zikrinin önemine işaret edilmiştir. Dördüncü beytin ilk mısraında "Rahman" adı, ikinci mısraında ise "Rahim" adı zikredilmiştir. Ardından 99 ismin tamamı, manzumede sırasıyla işlenmiştir.

Manzumenin girizgâhı 3 beyit, esmâ-i hüsnânın zikredildiği ana bölüm 41 beyit, sonu ise 7 beyitten oluşmaktadır. Toplam 51 beyittir. Aruz kalıbı, "Fe'ûlün Mefâ'ilün Fe'ûlün Mefâ'ilün"dür. Tamamlanma tarihi ise 1059 (1649/1650) olarak belirtilmiştir.

2. Farsça Esmâ-i Hüsnâ

Esmâ-i hüsnânın Farsçasında başlık olarak "Bu da onundur, Allah onu affetsin, Fars dilinde Allah'a yakarıştır" manasında "Velehu Sâmihullâhi İstigâse Bi'l-Lugati'l-Fârisiyye" yazmaktadır. Besmeleden sonra ilk beyitte, Huda'ya hamd ile başlanmış, devamındaki altı beyitte de Hz. Peygamber'e ve ashabına salat u selam getirilmiştir. Ana bölümde "Allah" adı ile başlayan manzumede her isim, sırasıyla -genellikle- bir mısra da zikredilmiştir. Manzumenin esmâ-i hüsnâyı içeren asıl bölümü tamamlandığında, sonda "Alî'ye rahmet et, rûz-ı mahşerde zahmet çektirme" diyerek müellif kendisi için niyazda bulunmuştur. Manzumenin tamamlanış tarihi, 1060 (1650)'tir.

Farsça esmâ-i hüsnâda Allah'ın "Mu'îd, Hayy, Kayyûm, Vâcid, Mâcid" isimleri zikredilmemiş muhtemelen unutulmuştur.

"Mesnevi" nazım şekliyle kaleme alınan manzume; 7 beyitlik giriş, 39 beyitlik ana bölüm, 7 beyitlik son bölümden oluşmaktadır. Toplam 53 beyittir. Aruz kalıbı, "Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün"dür.

3. Türkçe Esmâ-i Hüsnâ

Türkçe manzume de Farsçada olduğu gibi "mesnevi" nazım şekli ile kaleme alınmıştır. "Bu da onundur, Allah onu affetsin, Türk dilinde esmâ-i hüsnâdır, Allah'a yakarıştır." manasıyla manzumenin başlığı "Velehu Sâmihullâhi İstigâse Bi-Esmâ'illâhi'l-Hüsnâ Bi'l-Lugati'l-Türkiyye"dir.

Müellif, "Besmele"den sonra, Arapça ve Farsçada olduğu gibi metne hamd ile başlamıştır. Hz. Muhammed'e ve ashabına salat u selamdan sonra, Allah'ın kendisine yardımcı olduğunu ve "esmâ" sırrını beyan ettiğini anlatmaktadır. İlk 5 beyit giriş mahiyetindedir.

Allah lafzıyla başlayan manzume, sırasıyla diğer isimlerle devam etmiştir. Ana bölüm 43, son bölüm 7 beyit olmak üzere toplam 55 beyittir. Bu son 7 beyitte Alî, Allah'tan yardım istemekte, müminler için de inayet dilemektedir. Manzumenin tamamlanma tarihi 1060 (1650) olarak verilmiştir. Aruz kalıbı, "Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün"dür.

C. Muhteva ve Üslup

Manzumeler, üç dilde de genel olarak sade bir üslupla kaleme alınmıştır. Arapça esmâ-i hüsnânın; "Allah'ın Güzel Yıldızlara Benzeyen Güzel İsimleriyle Niyaz" ifadesiyle başlıklandırılması manzumenin asıl yazılış amacının Allah'a niyaz olduğunu ortaya koymaktadır.

Alî Çâvîş, Arapça esmâ-i hüsnâda; Allah'a her seslenişinde isimlerin manasına uygun bir biçimde tazarruda bulunmaya gayret etmiştir. Örneğin, 12. beyitte; "Yâ 'Alîm, beni başkalarından ilimle ayır. Yâ Kâbız, benim zayıf taraflarımı kullananın ruhunu kabzet." diyerek; 'Alîm olan Allah'tan "ilme dair" bir talepte bulunmakta ve Kâbız olan Allah'tan kelimenin manasına uygun bir biçimde düşmanlarının "ruhunu kabzetmesini" dilemektedir. Ancak müellif, veznin ve nazım sınırlayıcılığına bağlı olarak, her isimde ve beyitte, bu üslubu ve yöntemi sürdürmemiştir. Örneğin, 34. beyitte; "Yâ Evvel, Yâ Âhir, sen Zâhir'sin. Ruhunun en derininde var olan Bâtın'sın." derken "Evvel, Âhir, Zâhir" isimlerini açıklamamış, yalnızca Bâtın ismini karşılayacak bir ifadeye yer vermiştir.

Aynı yöntem, Farsça esmâ-i hüsnâda da takip edilmiştir. 16. beyitte; "Ey Gaffâr, suçumu başışla. Kahhâr, düşmanımı yok et." diyen Alî Çâvîş, iki ismin de manasına uygun dilekte bulunmaktadır. Fakat 25. beyitte; "Benim üzerimde Latîf ve Habîr'sin. Âlemde, Halîm ve 'Azîm'sin." derken de müellif, bu dört ismin anlamına dair bir açıklama yapmamıştır.

Türkçe esmâ-i hüsnâda da; isimler bazen manasıyla bazen manası verilmeden kullanılmıştır. 18. beyitte; "Yâ Mu'izz kâdrümi 'azîz eyle. Yâ Muzill zâlimi zelîl eyle" derken müellif, iki ismin de manasına uygun isteklerini dile getirmektedir. Lakin 22. beyitte; "Sen Halîm ü 'Azîm ü Muhsinsin. Hem Gâfûr u Şekûr Gâfirsin" diyerek de 6 ismi, anlamını vermeden zikretmiştir.

Edebî olarak çok güçlü birer manzume olmasalar dahi, müellifin üç dilde de esmâ-i hüsnâ yazma isteği, onun esmâ-i hüsnânın faziletine olan inancını ortaya koymasından dolayı değerlidir.

Esmâ-i hüsnânın Arapçasını "kaside", Farsça ve Türkçesini de "mesnevi" nazım şekliyle kaleme alması, müellifin nazma ve nazım şekillerine yabancı olmadığını, belki daha başka manzumelerinin de olduğunu akla getirmektedir.

D. Nüshanın Özellikleri

Eserin tespit edilebilen tek nüshası, Ankara Milli Kütüphane'de Nu. 253/10'a kaydedilmiştir. Sonradan verilen sayfa numaralarına göre; Arapça esmâ-i hüsnâ 24b-25a'da, Farsça esmâ-i hüsnâ 25b-26a'da, Türkçe esmâ-i hüsnâ da 26b-27b'de yer almaktadır. Her sayfa 25 satırdan oluşmaktadır.

Manzumelerin müellifi Alî Çâvîş bin Mîr Alî el-Bağdâdî olup Arapçası 1059 (1649/1650), Farsçası 1060 (1650) ve Türkçesi de 1060 (1650) tarihinde tamamlanmıştır.

Arapça 51, Farsça 53, Türkçe 55 beyitten oluşan manzumelerle eser, toplam 159 beyittir.

E. Metinler

1. Aşağıda, Arapça kaleme alınan esmâ-i hüsnâ manzumesi ve Türkçeye çevirisi verilmiştir:++

Arapça Metin	Türkçe Çeviri
الجوار الحسناء في الاستغاثة باسماء الله الحسنى نظم كاتبها الفقير الى الله تعالى على جاويز بن مير على البغدادي الشهير باباجاني بمصر المحروسه القاطن بحارة برجوان تجاه المزهرية عفى الله عنهما بجاه خير البرية آمين بسم الله الرحمن الرحيم	“Allah’ın Güzel Yıldızlara Benzeyen Güzel İsimleriyle Niyaz” manzumesinin yazarı; Mısır’da “Babacâni” olarak tanınan, Bercevan sokağında, el-Mezheriye tarafında yaşayan, Allah’ın fakiri ‘Alî Çâvîş bin Mîr ‘Alî El-Bağdâdî’dir. Yarattılmışların en hayırlısı olan Hz. Peygamber’in şefaatiyle Allah onu affetsin, âmin. Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla...
1 بدأت بحمد الله اول بدأتى على نعم ما ليس تحصى بجملتى	Evvelâ Allah’ın sayısız, cümle nimetlerine hamd ile başladım.
2 واثبت صلى الله ربي مسلما على المصطفى المبعوث خير البريتى	Allah’ın salat u selamı üzerine olan, O’nun tarafından gönderilen insanların en iyisi olan Mustafa’yı övdüm.
3 وبعد اذا ما حل امر لامرء تلا ذكر اسماء الاله الجليلتى	Ve sonra birine bir şey olduğunda Allah’ın yüce isimlerini zikreder.
4 هو الله رحمان ورازق خلقه رحيم غدا ارجوه يرحم بنيتى	O Allah’tır; yarattıklarına Rahmân ve Rezzâk ’tır. Yarının Rahîm ’idir, bedenime merhamet etmesi için O’na yalvarıyorum.
5 و يا ملكا كن لى نصيرا مؤيدا ويارب يا قدوس كن عون شدتى	Yâ Melik , benim yardımcım ol ve beni destekle. Yâ Rab, Ya Kuddûs sıkıntıda bana yardımcı ol.
6 واشفى سامى يا سلام بنظرة و يا مؤمنا امن لكل مخيفتى	Yâ Selâm , benim hislerimi nazarınla iyileştir. Yâ Mü’min , beni korktuklarımdan emin kıl.
7 وذل يا مهيمنيا عزيز لذنا بفضلك يا جبار تجبر كسرتى	Yâ Müheymin , Ya Azîz bizi zillete düşürme. Yâ Cebbâr , fazlınla benim kırıklığımı düzelt.
8 وحقر وضع ذا الكبير يا متكبرا يا خالقى يا باريا كل علتى	Yâ Mütekebbir , kibirli olan kimseyi alçalt. Yâ Hâlık, Yâ Bârî; beni bütün kusurlarımdan kurtar.
9 واحسنت خلقى يا مصور اسنلك بلطفك يا غفار تغفر ذلتى	Yâ Musavvir , sen beni iyi bir şekilde yarattın. Yâ Gaffâr , lutfunla zilletimi affetmeni senden istiyorum.
10 و بالقهر يا قهار اقهر من بغا علينا و يا وهاب اوهب مسرتى	Yâ Kahhâr , bize şiddetle zulmeden kahret. Yâ Vehhâb , sevincimi bahşet.
11 سالتك يا رزاق رزقى فجد به و بالخير يا فتاح اجزل عطيتى	Yâ Rezzâk , senden rızkımı istedim, onu ver. Yâ Fettâh , bana verdiklerini hayırla çoğalt.

++ Bu bölüm, Toka İbrahim Mohamed Aboeazz tarafından hazırlanmıştır.

12	و بالعلم كن لي يا عليم مفضلا و يا قابض اقبض روح من رام هنتكى	Yâ ‘ Alîm , beni başkalarından ilimle ayır. Yâ Kâbiz , benim zayıf taraflarımı kullananın ruhunu kabzet.
13	وابسط لي النعماء يا باسط العطا ويا خافض اخفض لي جناح الخليقتى	Yâ nimetlerin Bâsıt ’ı, bana servetleri ser. Yâ Hâfid , yarattıklarının kanadını bana indir.
14	ويا رافع ارفع عنى ايدى العدا وكن معزا لقدرى يا معز وسمعتى	Yâ Râfi ‘, düşmanların ellerini üzerimden kaldır. Yâ Mu‘iz , namımın ve kaderimin kuvvetlendireni ol.
15	مذل بذل الظالمين من الورى سميع بصير عالم بسجيتى	İnsanlardan zalim olanları zillete düşüren Muzill , Semi ‘ ve Basîr , sen benim tabiatimi biliyorsun.
16	الى حكم اشكوا ومالى غيره هو العدل ارجوا ان يكن لى عمدتى	Hakem ’e şikâyet ediyorum, O’ndan başka kimsem yok. O Adl , benim dayanağım olsun.
17	لطيف بحالى راحم لشكيتى خبير بما تحويه منى سريرتى	Hâlîme Lafîf ve kuşkuma rahmet eden, Ruhumun içindekilerinden Habîr olan,
18	حليم عظيم العفو للعبد محسن غفور شكور غافر للخطيبتى	Halîm , Azîm ; iyilik seven kulunu affeden, Gafûr , Şekûr ; hatamı affeden,
19	واعلى مقامى يا على الى العلا فانت كبير عالم بمشيبتى	Ey ‘ Alî , benim makamımı yüceliklere yücelt. Sen Kebîr ’sin, benim istediğimi bilensin.
20	حفيظ لروحي فى الصباح وفى المساء مقيت فسهل يا الهى معيشتى	Sabah akşam benim ruhumu koruyan Hafiz , Mukîr , Ya İlahî; benim yaşamımı kolaylaştır.
21	وانت حسيبى يا حسيب من الردا وانت جليل لا تخيب مظنتى	Yâ Hasîb , sen beni felaketlerden kurtaransın. Sen Celîl ’sin, beni hayal kırıklığına uğratma.
22	كريم العطايا فى الامور جميعها رقيب على الاعدا فدعهم سمعتى	Nimetlerin Kerîm ’isin, bütün işlerde düşmanları gözleyen Rakîb ’sin, onları bırak [...].
23	دعوت مجيبا راحما متفضلا و يا واسعا غثنا سريعا برحمتى	Râhim ve Mucîb , faziletine dua ettim. Ey Vâsi ‘, merhametle bizi çabuk kurtar.
24	حكيم ودود للعباد باسراهم مجيد وباعث انت عونى ونصرتى	Sen tüm kullarına Vedûd ve Hakîm ’sin. Mecîd ve Bâ‘is ’sin, benim yardımcımlık ve kurtarıcımsın.
25	شهيد على فعلى فلا تخزنى غدا فيا حق ارحمنى وسامح خطيبتى	Benim yaptıklarına Şehîd ’sin, beni yarınımdaya utandırma. Ey Hakk , merhamet et ve hatamı affet.
26	وانت وكيلى يا قوى على العدا متين فجد لى يا ولى برافتى	Sen benim Vekîl ’imsin. Düşmalarına güçlü olan Yâ Kavî , Yâ Vefî , Metîn ’sin benim için merhamet et.
27	حميد ومحصى للذنوب جميعها مبيد لمن عاداك يوما بخذلتى	Hamîd ve Muhsî , bütün günahları sayan; sana düşmanlık edene Mubîd ’sin.
28	و يا مبدئ انت المعيد لجمعنا و يا محيى احىى بالحياة الهنيبتى	Yâ Mübdî , bizi bir daha toplayacak olan Mu‘îd ’sin. Yâ Muhyî , benim için mutlu bir yaşam canlandır.
29	مميت فعجل موت خصمى وحاسدى و يا حى احىى نور قلبى بلمحتى	Mümîr ’sin düşmanlarımlık ve beni kıskananların ölümünü hızlandır. Yâ Hayy , kalbimde nurunu canlandır.
30	بذكرك يا قيوم قامت حياتنا و يا واجدا اوجد لنا كل وسعتى	Yâ Kayyûm , zikirle bizim hayatımız başladı. Yâ Vâcid , bizim için her türlü zenginlik yarat.
31	و يا ماجدا مالى سواك ممجدا و يا واحدا فردا رضاؤك بغيتى	Yâ Mâcid , senden başka yücelteceğim biri yok. Yâ Vâhid , Yâ Ferd senin rızan benim matlabımdır.

32	و يا صمد يا قادر اهلك عدونا و يا مقتدر انت المجيب لدعوتى	Yâ Samed , Yâ Kâdir düşmanımızı helak et. Yâ Muktedir , benim duamı kabul edensin.
33	وانت المقدم ولا مؤخر لمن تشا فاعلى مقامى يا الهى برفعى	Sen Mukaddim 'sin, Mu'ahhir 'sin; istediklerini kimse geciktiremez. Yâ İlahi, rifatimle benim makamımı yücelt.
34	و يا اوليا يا اخرا انت ظاهرا و يا باطنا فى سر سرى	Yâ Evvel , Yâ Âhir , sen Zâhir 'sin. Ruhumun en derininde var olan Bâtın 'sın.
35	و يا والى يا متعال اعلى مقامنا و يا بر بارك لى فانت ذخيرتى	Yâ Vâlî , Ya Müte'âl bizim makamımızı yükselt. Yâ Birr , bana bereket ver, Sen benim hazinemsin.
36	سالتك يا تواب توبة ناصح و يا منتقم لا تخزنى يوم بعثتى	Yâ Tevvâb , senden nasuh tövbemi talep ettim. Yâ Müntakim , dirildiğim günde beni utandırma.
37	و جد واعف عنى يا عفو تكرما وكن بى رؤفا يا رؤفا بشفقتى	Yâ 'Afüvv , kereminle beni affet. Bana Rauf ol, Yâ Rauf , bana merhamet et.
38	ويا مالكا يا ذا الجلال و ذا الكرم بجودك و الاكرام تشفى علتى	Yâ Mâlik , Yâ Zü'l-celâl ve Zü'l-kerem , cömertliğine ve kereminle rahatsızlıklarımı iyileştir.
39	و يا مقسطا ثبت على القسط نيتى و يا جامع اجمع لى رضاء الخليقتى	Yâ Muksit , benim niyetimi adalete sabitle. Yâ Câmi' , yarattıklarının rızalarını bana toplar.
40	غنى فوادى الفقر عنى بالغنا و مغنى اعذب منهلى فى القناعتى	Ganî 'sin fakirliği benim gönlümden uzaklaştır. Mugnî 'sin kanaatimin kaynağını şirinlendir.
41	و يا مانع امنعنى من السوء واحمنى و يا ضار جمع الحاسدين قشتتى	Yâ Mâni' , beni kötülöklere karşı engelle ve koru. Yâ Dârr , dağıldığımda beni kiskanenları cem et.
42	و يا نافع يا نور نور بصيرتى و يا هادى اهدينا طريق الحقيقتى	Yâ Nâfi' , Yâ Nûr benim basiretimi aydınlat. Yâ Hâdî , beni doğruluk yoluna yönlendir.
43	بديع بدعت الكائنات باسرها و يا باقيا ابقي حياتى بوسعتى	Bedî 'sin bütün kâinatı güzel bir şekilde yarattın. Yâ Bâkî , benim hayatımı zenginlikle devam ettir.
44	و يا وارثا هب لى القناعة فى الملا على الرشيد ثبت يا رشيد عزيزتى	Yâ Vâris , bana her şeyde kanaat nasip et. Yâ Reşîd , benim azimetimi doğru yolda sabitlendir.
45	فما لى صبر يا صبور على الصنات فها انت حسبى فى جميع مصيبتى	Yâ Sabûr , yoksulluğa sabrım yok. Sen benim tüm felaketlerimde bana yetersin.
46	باسماتك الحسنى دعوتك خالقتى وللعفو ارجوا ان تكون وسيلتى	Ey Hâlık'im, senin güzel isimlerinle dua ettim. Af yolunda benim vesilem olsun istiyorum.
47	فحقق رجائى يا كريم بفضلها ولا تخزنى يوم المعاد بشقوتى	Yâ Kerîm, istediklerimi onun (esmâ-i hüsnânın) faziletleriyle gerçekleştir. Beni hatalarımla kavuşma gününde utandırma.
48	و قابل الهى بالرضا ما جنيتہ واغفر ذنوبى كلها يوم حسرتى	İlahi, yaptıklarımı rızayla karşıla. Keder gününde bütün günahlarımı affet.
49	وارحم عليا يا عليا برحمته وعم بها اهلى وجمع عشيرتى	Yâ 'Alî, merhametinle Ali'ye rahmet et. Rahmetini aileme ve aşiretime nasip et.
50	و صلى الهى ثم سلم على النبى محمد المبعوث من ارض طبيبتى	Yâ İlahi, güzel topraklardan gelen Muhammed peygambere salat u selam olsun.
51	و اصحابه والال والرسول كلهم و اتباعهم حقا ليوم القيامتى	Ve O'nun ashabına ve ailesine ve bütün peygamberlere ve onların yolundan gidenlere kıyamet gününe kadar...

52	و انى لنظمی قد غدوت مورخا یا رب ارحمنى و اجزل عطیة سنة ۱۰۵۹	Ben bu nazımla tarih düştüm. Yâ Rab bana rahmet eyle ve beni ihsanıyla sevindir. Sene 1059
----	---	--

2. Aşağıda, Farsça kaleme alınan esmâ-i hüsnâ manzumesi ve metnin Türkçeye çevirisi verilmiştir:##

Farsça Metin		Türkçe Çeviri
	وله سامحه الله استغائة باللغة الفارسية بسم الله الرحمن الرحيم	Bu da onundur, Allah onu affetsin, Fars dilinde Allah'a yakarıştır. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla...
1	ابتدا کرده ام بحمد خدا انتها دیده ام ز حمد و ثنا	Evvela Hüdâ'ya hamd ile başladım. Her işi hamd ve senâ ile tamamladım.
2	خالق هر دو کون اوست حقیق راحمم روز محشر اوست حقیق	Her iki cihanın hakiki Hâlık'ıdır, O. Mahşer gününün hakiki merhametlisidir, O.
3	هم صلاة خدا برآن مرسل آخر آمد ولی بُد ان اول	Allah'ın salavatı son gelen fakat evvel olan o Peygamber'in üzerinedir.
4	سید کون احمد مختار صاحب العون امجد الانوار	Nurların en şerefliyi yardım sahibi, cihânın efendisi Hz. Muhammed'e...
5	بهمه چار یار اصحابش واهل بیتش و یار اصحابش	Dört sahabesinin hepsine, ehl-i beytine ve sahabelerine...
6	رحمت ایزدم بایشان باد و باولاد شان و خیشان باد	Allah'ın rahmeti onlarla olsun. Evlatları ve kavimleri ile olsun.
7	لطف ایزدمرا چو رهبر شد نظم اسما بمن میسر شد	Allah'ın lütfu bana rehber olunca O'nun isimlerinin manası bana müyesser oldu.
8	از دل و جان گفته ام الله تو که رحمان من نیم کمراه	Can u gönülden Allâh dedim. Sen Rahmân 'ım olduğun için ben yoldan sapmam.
9	ای رحیم از تو کام خواسته ام ای ملک ده مرام خواسته ام	Ey Rahîm senden bir dilek diliyorum. Ey Melik istediğim muradı ver.
10	تو که قدوس و هم سلام شدی داد خواهم بدل تو کام شدی	Sen ki hem Kuddûs hem Selâm 'sın. Adalet istediğimde benim dileğimi yerine getirdin.
11	مؤمننا خوف دشمنان دارم ای مهیمن رسان نکهدارم	Ey Mü'min , düşmanlardan korkuyorum. Ey Müheymîn , bana koruyucu ulaştır.
12	عزتی ده عزیز و با جبار در دلم مهر تو بریز ای یار	Ey ' Azîz ve Cebbâr , izzet ver. Ey yâr benim gönlüme sevgini dök.
13	متکبر نظر بما بکنید	Mütekebbîr bizi gözet,

Bu bölüm, Dr. Öğr. Üyesi Gamze Gizem Avcıoğlu tarafından hazırlanmıştır.

	هر چه داریم ب بد زما بکنید	Kötü olan şeyleri bizden söküp al.
14	تو که خالق بدی بهر اشیا باریا از تو شد دیگر احیا	Sen ki her şeyin Hâlık 'sın. Ey Bârî , diğerleri senden can buldu.
15	با مصور چو صورتم کردی لطف کردی و محنتم بردی	Ya Musavvir , bana şekil verdin. Lutfettin ve zorlukları benden götürdün.
16	جرم من بخش کن یا غفار دشمنم را هلاک کن قهار	Ey Gaffâr , suçumu bağışla. Kahhâr , düşmanımı yok et.
17	از وهاب رحمتی خواهم هم ز فضل تو رفعتی خواهم	Vehhâb 'tan rahmet istiyorum, Fazlından yüksek bir mertebe istiyorum.
18	رازق انس و جن تویی ز راق مشفق هم تویی علی الاطلاق	İnsanın ve cinin rızkını veren Rezzâk 'sın. Mutlaka yol göstericimsin.
19	نام فتاح را چو کردم یاد هر چه خواهیده ام علیم داد	Fettâh adımı yâd ettiğimde, ' Alîm , istediğim her şeyi bana verdi.
20	قابض ارواح حاسدانم کیر باسط از دشمنان دادم کیر	Kâbız , kıskanç ruhları benden al. Bâsıt , düşmanlardan hakkımı al.
21	پست کن قدر دشمنان خافض درحکم حاسدان شدن خایض	Kıskançların beni değersizleştirmek istediği gibi; Hâfid , düşmanların derecesini indir.
22	کردمی رفعتی بجان رافع شود دل ای معز بان قانع	Ey Râfi , her canı bir makama ulaştırıyorsun. Ey Mu'izz , gönlü ikna ediyorsun.
23	ظالمی را مثل ساز دلیل نقمتت را بآد بساز سبیل	Muzill , zalimi zavallı yap. Zorlukları, sıkıntıları yok et.
24	تو سمیع و بصیری در بر حال ای حکم عدل ده تو در هر قال	Her durumda Semî ' ve Basîr 'sin. Ey Hakem ve ' Adl , adalet ver.
25	ای لطیف و خبیر بر حال تو حلیمی عظیمی در عالم	Benim üzerimde Latîf ve Habîr 'sin. Âlemde, Halîm ve ' Azîm 'sin.
26	جرم من بخش ای غفور شکور ای علی و کبیر و نا محصور	Ey Gafûr , Şekûr , benim suçumu affet. Etrafı kuşatılmamış ' Aliyy ve Kebîr 'sin.
27	ای حفیظ و مقیت رزقم ده ای حسیب و جلیل جرم نه	Ey Hafız ve Mukît , rızkımı ver. Ey Hasîb ve Celîl , suçumu affet.
28	ای کریمی مراد ما بخشید ای رقیب عدوی ما بکشید	Ey Kerîm , muradımızı bağışladın. Ey Rakîb , düşmanımızı çektin.
29	ای مجیب دعای هر بنده واسعی رزق تو بهر زنده	Her kulun duasına Mucîb 'sin. Vâsi 'sin, rızkın her canlıyı kuşatıyor.
30	بر تن یا حکیم صحت ده تو ودودی بدل محبت نه	Hakîm , her bedene sıhhat ver. Sen Vedûd 'sun, gönle muhabbet koy.
31	ای مجیدی مرا مجد ساز باعثا رحمتت مؤید ساز	Ey Mecîd , beni şereflendir. Ey Bâ'is , rahmetini ebedî kıl.
32	بر همه فعل من شهید تویی حق ترا دانم وحید تویی	Benim her işimde Şehîd 'sin. Hakk , Sen'i biliyorum; Sen Vahîd 'sin.
33	ای وکیل وقوی بر دشمن	Ey düşman üzerinde Vekîl ve Kavî ,

	تو متین ولی شو بر من	Benim üzerimde Metîn, Velî ol.
34	ای حمیدی محصی افعال تو مبدی و معطی افضال	Ey Hamîd , işlerde Muhsî 'sin. Sen Mübîdî ve en iyi bağışlayıcısın.
35	محبی مارا حیات از تو رسید دشمنم ای ممیت تو بکشید	Muhyî , bize hayat senden ulaştı. Ey Mümît , düşmanımı çektin aldın.
36	واحد فرد درجهان تویی ای صمد قادری زمان تویی	Vâhid , dünyada tek sensin. Ey Samed , zamanı yaratmaya Kâdir 'sin.
37	مقتدر دعوتم اجابت کن من غریبم ره هدایت کن	Muktedir , duamı kabul et. Ben yabancıyım bana doğru yolu göster.
38	ای مقدم مرا بده تعظیم ای مؤخر مرا بده تقدیم	Ey Mukaddim , bana yücelik ver. Ey Mu'ahhir , bana üstünlük ver.
39	اول آخر تویی درین کونین ظاهر باطنی در ثقلین	Her iki dünyada Evvel ve Âhir sensin. İnsanlar ve cinlerin arasında Zâhir ve Bâtın 'sın.
40	والی و متعال در علو تویی بر تو اب در نمو تویی	Büyükükte Vâlî ve Müte'âlî 'sin. Gelişmede Berr ve Tevvâb 'sın.
41	منتقم از من انتقام مکیر هم ز لطف بکن مرا تدبیر	Müntakîm , benden intikam alma. Lütfunla da beni yönet.
42	یا عفو رؤف ده انعام مالک ذو الجلال والاكرام	Ya 'Afüvv ve Ra'ûf bağışla. Mâlik, Zü'l-Celâl Ve'l-İkrâm 'sın.
43	مقسط و جامع و غنی تویی مغنی و مانع و وفی تویی	Sen, Muksit ve Câmi' ve Ganî 'sin. Mugnî ve Mâni' 'sin, vaadini mutlaka tutansın.
44	ضار و نافع و نور هادی تویی هم بدیع الوجود بادی تویی	Dârr ve Nâfi' , Nûr ve Hâdî 'sin. Sen eşi benzeri olmayan Bedî' 'sin.
45	باقیا وارثا قناعت ده تو رشیدی بمن عنایت ده	Ey Bâkî ve Vâris , kimseye muhtaç etme. Sen Reşîd 'sin, bana yardım et.
46	صبرده ای صبور بر دل من که کی شود از هلاک دل ایمن	Ölüm ve yok oluşta güvende kalmam için Ey Sabûr , benim gönlüme sabır ver.
47	ای خدا بر علی توده رحمت روز محشر باو مده زحمت	Ey Allah'ım, Alî'nin üzerine rahmet ver. Mahşer günü ona zahmet verme.
48	بهمه مؤمنان شفقت کن جای ایشان چنان عزت کن	Bütün müminlere şefkat et. Onların yerini yücelt.
49	از در رحمت مکن مردود عفو فرما کناه شان یا ودود	Rahmet kapısını sınırlama. Ey şefkatli olan, günahlarımı affet.
50	هم صلاة خدا به پیغامبر که بدین هدا شده رهبر	Allah'ın selamı, halkın rehberi olan Peygamber'e olsun.
51	وبا صحاب چار یار کزین وبا تباع شان بصدق یقین	Dört seçkin sahabenin ve ümmetinin yolundan giden doğruluğu elde eder.
52	رحمتی ایزدم کنم ایثار تا بارواح شان رسد هر بار	Allah'ım bana rahmet et ki dört halifenin ruhları ile bana her zaman af ulaşsın.
53	خواهی تاریخ نظم من ای یار	Ey yâr, şiirimini tarihini istersen;

سال تاريخ را غنى بشمار	tarihin senesini 1060 say.
سنه ١٠٦٠	Sene 1060

3. Aşağıda, Türkçe kaleme alınan esmâ-i hüsnâ manzumesinin Arap harfli metni ve metnin transkripsiyonlu yeni harflere aktarımı verilmiştir:^{§§}

Arap Harfli Türkçe Metin		Transkripsiyonlu Yeni Harflere Aktarım
وله سامحه الله استغاثة باسماء الله الحنسى باللغة التركية بسم الله الرحمن الرحيم		Bu da onundur, Allah onu affetsin, Türk dilinde esmâ-i hüsnâdır, Allah'a yakarıştır. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla...
1	حمد له نظمہ ابتدا قلام شکر له ختمہ انتہا بولدم	Ḥamd-[ı]la nazma ibtidâ kıldum Şükr-[i]le ḥatme intihâ buldum
2	هم صلاة وسلام حى وقديم مصطفى روحه اوله تقديم	Hem şalât u selâm Ḥayy u Qadîm Muştafâ rûhına ola taqđim
3	دخى آينه صحبته هر آن رحمت ذوالجلال اولاحسان	Daḥı âline şahbına her ân Raḥmet-i Zü'l-Celâl ola iḥsân
4	بكا چون لطف حق معين اولدى سر اسما بكا عيان اولدى	Baḥa çün luṭf-ı Ḥaḳḳ mu'în oldı Sırr-ı esmâ baḥa 'ayân oldı
5	ينه اول اولدى رهنما ودليل صفتهم ذكر ذاته بولدى سبيل	Yine ol oldı reh-nümâ vü delîl Şıfatum zıkr-i zâta buldı sebîl
6	جان وديلدن ديدم ايا الله بنده كه رحم ايلكل اى شاه	Cân u dilden didüm eyâ Allâh Bendeñe raḥm eylegil ey şâh
7	اسم رحمن وهم رحيمك ايله ايلدك خلقتومى قدرت ايله	İsm-i Raḥman ü hem Raḥîmüñ ile Eyledüñ ḥilqatümi ḳudret ile
8	اى ملك سن بنم نصيرم اول اسم قدوسله معينم اول	Ey Melik sen benüm naşîrüm ol İsm-i Ḳuddûs -ile mu'înüm ol
9	يا سلام ايلكل بنى سالم مؤمن اسميله اولاييم قايم	Yâ Selâm eylegil beni sâlim Mü'min ismiyle olayum ḳâyim
10	يا مهيمم عزيز يا جبار كسرمى ايلكل بنم اجبار	Yâ Müheymin 'Azîz yâ Cebbâr Kesrümü eylegil benüm icbâr
11	متكبر تكبر ايليه نى خاكه يكسان خالق ايله انى	Mütekebbir tekebbür eyleyeni Ḥâke yeksân Ḥâlîḳ eyle anı
12	بارى علتده بن ضعيفى قومه يا مصور ايلتمه كل عدمه	Bârî 'illetde ben za'îfî ḳoma Yâ Muşavvir iletme gel 'ademe
13	صوچومى عفو ايله اى غفار دشمنم قيل هلاك يا قهار	Şuçümü 'afv eyle ey Gaffâr Düşmenüm ḳıl helâk yâ Ḳahhâr

^{§§} Bu bölüm, Dr. Öğr. Üyesi Aysun Çelik tarafından hazırlanmıştır.

14	سن هدايت ميسر ايت وهاب رزقه رزاق فتح قل بكا باب	Sen hidāyet müyesser it Vehhāb Rızka Rezzāk feth kıl baña bāb
15	فتح باب ايت بكا ايا فتاح علم ايله يا عليم قل اصلاح	Feth-i bāb it baña eyā Fettāh ‘İlm ile yā ‘ Alīm kıl ıslāh
16	روح اعدایی قبض قل قابض باسط ايت نعمتی بكا فايض	Rūh-ı a‘dāyı kabz kıl Qābız Bāsıf it ni‘meti baña fāyız
17	خافض ايت خلقی سن بكا طابع دشمنم رفع ايله ای رافع	Hāfız it halkı sen baña tāyi‘ Düşmenüm ref‘ eyle ey Rāfi ‘
18	يا معز قدرمی عزیز ايله يا مدل ظالمی ذلیل ايله	Yā Mu‘izz qadrümi ‘aziz eyle Yā Muzill zālimi zelil eyle
19	سن سمیع وبصیر عالم سین دستگیر اول بكا افندم سین	Sen Semī ‘ ü Başir ‘ Ālimsin Destgır ol baña efendümsin
20	ای حکم سندن اوزکه کمسم یوق عدل سین سنده وار امیدم چوق	Ey Hakem senden özge kesüm yok ‘Adlsin sende var ümidüm çok
21	حالمه رحم قل لطیف خبیر بكا شفقتله ایلکل تدبیر	Hālüme rahm kıl Laṭif Hābir Baña şefkatle eylegil tedbir
22	سن حلیم و عظیم و محسن سین هم غفور و شکور غافر سین	Sen Halim ü ‘ Azım ü Muhsinsin Hem Gāfur u Şekür Gāfirsin
23	يا علی وکبیر لطف ايله روحمی يا حفیظ حفظ ايله	Yā ‘ Aliyy ü Kebir luṭf eyle Rūhımı yā Hafız hıfz eyle
24	يا مقیت ايله رزقمی احسان صوك نفسده حسیب ویر ایمان	Yā Muqit eyle rızkımı ihsān Şoñ nefesde Hasıb vir imān
25	قدرمی يا جلیل ايله جلیل لطف قل يا کریم ایتمه ذلیل	Qadrümi yā Celil eyle celil Luṭf kıl yā Kerim itme zelil
26	دشمنی يا رقیب ايله ملول يا محیب ایلکل دعامی قبول	Düşmeni yā Raqib eyle melul Yā Mucib eylegil du‘āmı kabul
27	رزقمه واسع ایلکل وسعت علیته يا حکیم ویر صحت	Rızkıma Vāsi ‘ eylegil vüs‘at ‘İllete yā Hakim vir şıḥat
28	يا ودود لطفکی عنایت قل يا مجید سن بنی ممجد قل	Yā Vedud luṭfını ‘ināyet kıl Yā Mecid sen beni mümecced kıl
29	باعث اولدک بوکون حیاتمزه ای شهید قل نظر مماتمزه	Bā‘is olduñ bugün ḥayātımıza İy Şehid kıl nazār memātımıza
30	فعلم اوزره کواه سین يا حق رحمتک ایلکل بكا مطلق	Fi‘lüm üzre güvāhsın yā Hak Raḥmetün eylegil baña Muṭlak
31	يا وکیل وقوی دشمنمه سن کفیل اول بنی بیباندہ قومہ	Yā Vekil ü Qaviyy düşmenime Sen kefil ol beni yabanda koma
32	يا متین ولی ویر رأفت يا حمید ايله قولوکه شفقت	Yā Metin Veliyy vir re‘fet Yā Hamid eyle quluña şefkat
33	محصى سن سین کناهمه حاصر يا مبيد ايله حاسدی خاسر	Muḥşī sensin günāhıma ḥāşır Yā Mübīd eyle ḥāsidi ḥāsır

34	مبدئى و هم معيدمز سن سين حميى و هم مميتمز سن سين	Mebde' ü hem Mu'id imiz sensin Muhyî vü hem Mümit imiz sensin
35	روحمه سن حيات وير يا حى بر نظرله بنى سن ايتكل حى	Rûhuma sen hayât vir yâ Hayy Bir nazarla beni sen itgil hayy
36	اسم قيومله حياته كلوب واجد و ماجد ايله مجد بولوب	İsm-i Kayyûm la hayâta gelüp Vâcid ü Mâcid ile mecd bulup
37	واحد و هم احد و فرد صمد قادر و مقتدر سين اى اوحد	Vâhid u hem Aḥad u Ferd ü Şamed Ḳâdir ü Muḳtedir sin ey Evḥad
38	هم مقدم و هم مؤخر سين قدرمى بوجه ايلين سن سين	Hem Muḳaddim ü hem Mu'aḥḥirsin Ḳadrümi yüce eyleyen sensin
39	اول آخر چو سندن اوزكه يوق ظاهر و باطنمده غيرك يوق	Evvel Âḥir çü senden özge yoḳ Zâhir ü Bâṭın umda ğayruñ yoḳ
40	وال نامكله داخى يا متعال بر اسمكله قل بنى خوش حال	Vâl[î] nâmuñla daḥı yâ Müte'al Berr ismüñle kıll beni hoş hâl
41	توبه مى سن قبول ايت تواب بكا محشر كوننده ايتمه عذاب	Tevbemi sen ḳabül it Tevvâb Baña maḥşer güninde itme 'azâb
42	منتقم بندن انتقام المه آخرتده بنى خجل ايتمه	Müntaḳım benden intikâm alma Âḥiretde beni ḥacel itme
43	عفو قل يا عفو بن قولوكه لايق ايت يا رؤف رأفتكه	'Afv kıll yâ ' Afüvv ben ḳuluña Lâyıḳ it yâ Ra'uf re'fetüñe
44	مالك ذو الجلال والاكرام رحمتك عفوك ايلكل انعام	Mâlik [ü] Zü'l-Celâl Ve'l-İkrâm Raḥmetüñ 'afvuñ eylegil in'am
45	مقسط و جامع و غنى سن سين مغنى و مانع العطا سن سين	Muḳsiṭ u Câmi' u Ġaniyy sensin Muġnî vü Mâni' ü'l-'atâ sensin
46	ضار و نافع و نور هادى سين هم بديع الوجدو باقى سين	Ḍarr u Nâfi' ü Nür Hādîsin Hem Bedî' ü'l-vücüd Bâḳîsin
47	وير قناعت بكا ايا وارث رشدله يا رشيد اولام ماكث	Vir ḳanâ'at baña eyâ Vâriş Rüşdle yâ Reşid olam mâkis
48	چونكه صبرم جفايه جوق يا صبور بنى وصلكله ايلكل مسرور	Çünki şabrum cefâya çok ya Şabür Beni vaşluñla eylegil mesrür
49	يا الهى على به رحم ايله روز محشرده شادمان ايله	Yâ İlähî 'Alî'ye raḥm eyle Rüz-ı maḥşerde şâdmân eyle
50	جمله مومنلره عنایت قل دوزخك آتشنندن ايمن قل	Cümle mü'minlere 'inâyet kıll Düzaḥıñ âteşinden emîn kıll
51	خاتم الرسل مسطفى حقيچون دوكلى انبيأ رسل حقيچون	Ḥâtemü'r-rüsl Muştafâ ḥaḳ-içün Dükeli enbiyâ rüsül ḥaḳ-içün
52	بزي قاپكدن ايلمه مردود بن کنهكاره عفو قل يا ودود	Bizi ḳapuñdan eyleme merdüd Ben günehkâre 'afv kıll yâ Vedüd
53	صلوة تحيه ء كامل مصطفى روحنه اولاشامل	Şalavât u taḥiyye-i kâmil Muştafâ rûḥına ola şâmil

54	دخی الی و سحبی اوزره تمام اوله دایم ابد لیوم قیام	Dağı āli vü şahbı üzre tamām Ola dāyım ebed li-yevm-i kıyām
55	چونکه نظم تماما اولدی هنی اکه تاریخ اولدی لفظ غنی سنه ۱۰۶۰	Çünkü nazmum tamāmen oldı henī Aña tārīḥ oldı lafz-ı Ğanī Sene 1060

Sonuç

Esmâ-i hüsnâ, edebî bir tür olarak İslam edebiyatlarının içinde önemle ve özenle yer bulmuştur. Bugünkü tespitlerimize göre; 60 Arapça, 9 Farsça, 51 Türkçe olmak üzere 120 adet esmâ-i hüsnâ metni bulunmaktadır. Muhakkak ki bu sayıdan daha fazla esmâ-i hüsnânın yazılmış olması muhtemeldir. Esmâ-i hüsnânın bilinen faziletleri, onu ezberlenmesi gereken bir metin kıldığından, manzum esmâ-i hüsnâların çokluğunu bu sebebe bağlamak mümkündür.

Ezberi kolaylaştırmak, zikirde ahenk sağlamak ve elbette şefaât vesilesi edinmek için yazılan Türkçe manzum esmâ-i hüsnâlardan biri de Alî Çâvîş bin Mîr Alî el-Bağdâdî Babacânî'nin "El-Cevâru'l-Hüsnâ Fi'l-İstigâsati Bi-Esmâ'illâhî'l-Hüsnâ" adıyla Arapça, Farsça ve Türkçe olmak üzere üç ayrı dilde kaleme aldığı eseridir. Üç manzumenin ana amacı da -daha ziyade- Allah'ın isimlerini zikretmek, bu vesileyle şefaât ve rahmet dilenmektir. Müellif, üç dilde de esmâ-i hüsnâ yazmayı yeterince özgün ve değerli kabul etmiş olacak ki isimleri daha derin ve edebî bir mana ile işlemeye girişmemiş, üç manzumeyi de kısa tutmuştur. Ayrıca üç manzumede de bazı beyitlerde ismi, tanımıyla birlikte verirken bazı beyitlerde yalnızca zikrederek geçmiştir. Bu zaviyeden bakıldığında, müellifin üç dilde esmâ-i hüsnâ kaleme alması, Allah'ı üç dilde zikretmesi ve üç dilde Allah'a niyazda bulunması; eseri, özgün ve kıymetli kılan taraftır. "Babacânî" namıyla meşhur Alî Çâvîş'in Türk kökenli olması kuvvetle muhtemeldir. Dolayısıyla bir Türk müellifin İslam milletlerinin dillerine olan saygısının ve bağlılığının bir ifadesi olan bu üç manzume, Alî Çâvîş'in bu dillerde şiir söyleyebilecek hâkimiyetinin de bulunduğunu göstermesi bakımından önemlidir.

Kaynakça

- Aboelezz, T. I. M. (2017). *Arap ve Türk edebiyatında Manzûm Esmâ-i Hüsnâlar ve İbrâhîm Nûreddîn Efendî'nin "Ferâ'idü'l-Le'âlî" Adlı Eseri (İnceleme-Metin)*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi).
- Canan, İ. (1993). *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*. C. 17, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Cebecioğlu, E. (2005). *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anka Yayınları.
- Demirayak, K. (2017). *Arap-İslam Edebiyatından Esmâ-i Hüsnâ ile Manzum Münâcâtlar*. Kayseri: Fenomen Yayıncılık.
- Kiraz, S. (2018, Aralık). "Fezâyî'nin Çihil-nâm-ı Manzûm Adlı Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ Mesnevisi". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*. 22 (2): 999-1034.
- Kur'an-ı Kerim Meâli* (Hzl. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin) (2011). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Pala, İ. (1995). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Şemseddin S. (1317). *Kâmus-ı Türkî*. İstanbul: İkdâm Matbaası.

Şener, H. İ. (1985). *Türk Edebiyatında Manzum Esmâü'l-Hüsnâlar*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi (Yüksek Lisans Tezi).

Topaloğlu, B. (1995). "Esmâ-i Hüsnâ", *TDV İslam Ansiklopedisi*. C. 11: 404- 418, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Yılmaz, A. (1998). "Türk Edebiyatında Esmâ-i Hüsnâ Şerhleri ve İbn-i İsâ-yı Saruhânî'nin Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ'sı". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. C. 2, S. 1: 1-34.

Açıklamalar

¹ Bu listenin hazırlanmasında "Ali Yılmaz (1998). "Türk Edebiyatında Esmâ-i Hüsnâ Şerhleri ve İbn-i İsâ-yı Saruhânî'nin Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ'sı". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 2, S. 1: 1-34.; Toka İbrahim Mohamed Aboelezz (2017). *Arap ve Türk edebiyatında Manzûm Esmâ-i Hüsnâlar ve İbrâhîm Nûreddîn Efendi'nin "Ferâ'idü'l-Le'âlî" Adlı Eseri (İnceleme-Metin)*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.; Seydi Kiraz (2018 Aralık). "Fezâyî'nin Çihil-nâm-ı Manzûm Adlı Havâss-ı Esmâ-i Hüsnâ Mesnevisi". *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, S. 22 (2): 999-1034." künyeli kaynaklardan faydalanılmıştır.